

Osmanlı'da İktisadî Hayat ve Vakıflar

Edt. Kerem İlker Bulunur, Ömer Faruk Can

İstanbul, Kronik Kitap, 2021, 192 sayfa, ISBN: 978-625-7631-23-5.

Fatma Tuğba NAZIROĞLU

Bu kitap, 2018 tarihinde II. Uluslararası Osmanlı Araştırmaları Kongresinde (OSARK 2018) sunulanların gözden geçirilip tasnif edilmesiyle oluşturulan eserlerin dördüncüsüdür. Editörlüğünü Kerem İlker Bulunur ve Ömer Faruk Can'ın yaptığı kitapta genel olarak iktisat ve vakıf konusundaki makaleler yer almaktadır.

Bugünlerde diğer pek çok disiplinde olduğu gibi tarih alanında da farklı yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Osmanlı tarihi de diğer pek çok devletin tarihi gibi yalnızca savaşlardan oluşmamaktadır. Bu sebeple Osmanlı tarihi ile alakalı, iktisadî hayattan toplumsal yaşama kadar yapılan her çalışma ayrı önem arz etmektedir. Makalelerde ele alınan araştırmalar Osmanlı'nın toplumsal yaşamı ile alakalı yeni yorumları da beraberinde getirmektedir.

Kitap toplamda sekiz makaleden oluşmaktadır. Editörlerin yazdığı "Giriş" bölümünden sonra ilk makale Fatih Bozkurt tarafından yazılan "Tereke Defterleri Işığında 18. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Başkentinde Fes Kullanımı ve Tunuslu Feşçiler" adlı makaledir. Makalenin en dikkat çekici noktası II. Mahmud'un inkılâbından önce de fesin belli yaygınlıkta kullanılmaya başlandığının ileri sürülmesidir. Yazarın, tereke defterlerinden hareketle tarihlere göre çizdiği tablolar da oldukça önemlidir.

İkinci makale ise Ümit Ekin'in yazdığı "Rodosçuk Kazasındaki Müslümanlar ile Gayrimüslimlerin Mal Varlıklarının Mukayesesi (1679-1699)" adlı makalededir. Bu çalışma, temel olarak üç soruya cevap vermek için ele alınmıştır. Yazar, önce tereke defterlerinin ne olduğu ve neden tutulduğu sorusuna yanıt verir. Diğer soru Rodosçuk kazasında yaşayan gayrimüslimlerin şer'i mahkemelere hangi amaçlarla başvurduğudur. Son soru ise gayrimüslimlerin Müslümanlardan daha zengin oldukları iddiasının bu

tereki kayıtları için geçerli olup olmadığıdır. Çalışmanın sonunda bazı oranlar ortaya çıkmış, Müslüman, Ermeni, Rum terekeleri ile ilgili tablolara da yer verilmiştir.

“Klasik Dönem Konya Ekonomisinde Fiyat Hareketleri ile Merkez-Taşra İlişisine Dair Bazı Düşünceler” adlı üçüncü makale Abdülkadir Buluş tarafından kaleme alınmıştır. Konya ekonomisindeki gelişmelerin Osmanlı ekonomisindeki yerini irdeleyen çalışmada merkez ile Konya ekonomisi arasındaki mali ilişkilerle alakalı bazı açıklamalara yer verilmiştir. Aynı zamanda fiyat devriminin ekonomiye etkisine de değinilmiş, merkez-taşra ilişkisine dair düşünceler ortaya konulmuştur.

Mine Demir’in ele aldığı “Osmanlı İktisat Tarihinin Az Bilinen Bir Kaynağı: Ticaret/Ürün Katalogları” adlı dördüncü makalede, ithal ürünlerin Osmanlı’da tanınmasını sağlayan ticaret kataloglarıyla alakalı bilgiler vermektedir. Bu kataloglar beraberinde pek çok konuda yeni yorumların getirilmesini de sağlamıştır. Kataloglar sayesinde hangi ürünlerin özendirildiğine, Batı ürünlerinin Osmanlı’ya tesadüfi bir biçimde değil belli çaba ve düzenlemelerle girdiğine dair de kanıtlar ortaya çıkmaktadır. Yazara göre ticaret kataloglarının yaygınlaşması ile Osmanlı modernleşmesi arasında bir uyum mevcuttur.

Kitabın diğer dört makalesi ise genel olarak vakıf sistemleri ile alakalıdır. “Osmanlı Döneminde Arnavutluk’ta Kurulan Para Vakıfları Üzerine Bir Değerlendirme” adlı beşinci makalede de Hüseyin Çınar, Arnavutluk’ta kurulan para vakıflarını ele alır. Bu bölgede kurulan para vakıflarının ekonomik ve sosyal etkisine de ışık tutar. Ayrıca vakıfların destek sağladığı yapılara da yer vermiş, sosyal ortam açısından önemine değinmiştir.

“Finansal Kuruluşlar Olarak Hayır Kurumları: Osmanlı Rumeli Para Vakıfları ve İngiltere Hayır Kurumları Arasında Bir Karşılaştırma” adlı çalışma, Mehmet Bulut ve Cem Korkut tarafından kaleme alınmıştır. Farklı iki toplumun kurduğu hayır kurumlarının incelendiği makalede Müslümanlar için hayır işleminin önemi ve faizin haramlığı gibi dinî sebeplerin de etkisi ele alınmıştır. Yine İngiltere’de kurulan hayır kurumlarından bahsedilmiştir. Çalışmanın sonucunda ise bu hayır kurumlarının iki toplumun da bugünkü medeniyetinin oluşmasına katkı sağladığı iddia edilmiştir.

Mehmet Doğan’ın “Osmanlı Döneminde Arnavutluk’ta Kadınlar Tarafından Kurulan Vakıflar” adlı makalesinde, Arnavutluk’ta kadınlar tarafından kurulan vakıflara yer verilmiştir. Kadınların iktisadî hayatta aktif olmadığını ileri süren görüş son zamanlarda çürütülmüştür. Bu çalışmada da kadınların vakıf kuruculuğu konusunda aktif bir rol oynadığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum da hem kadınların mal varlığı konusunda bağımsızlıklarını gösterirken hem de vakıflar konusunda bir yarışın olduğunu gözler önüne sermektedir.

“19. Yüzyılda Yabancıların Osmanlı Devleti’nde Toprak Mülkiyeti Edinmelerine Bir Kalkan Olarak Toprakların Vakıflaştırılması: Mersin Örneği” adlı son makale Tuba Akar ve Mehtap Ergenoğlu tarafından kaleme alınmıştır. 19. Yüzyılda Mersin’de yabancı nüfusun mülk edindiği ve bazı vakıf kurumları ile bu mülk edinme durumunun engellenmeye çalışıldığı, fakat artık vakıf kurumlarının 19. yüzyılda zayıflaması neticesinde pek de başarılı olunamadığı ortaya konulmuştur.

Sonuç olarak Osmanlı’nın iktisadî hayatı ve vakıflarla alakalı bilgilerin bulunduğu makaleleri içeren bu

çalışma, Osmanlı'nın sosyal hayatıyla alakalı da pek çok yeni yorumun getirilmesine olanak sağlayacak niteliktedir. Tarih alanında yapılan bu tür çalışmalar ele alınan toplumla alakalı yeni yaklaşımlara da olanak sağlamaktadır. Kültürel, ekonomik, siyasî ve daha pek çok alanda yapılan her çalışma tarihte yaşanmış bazı olayların perde arkasını daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu tür çalışmalar aynı zamanda, ezbere bilinen bazı bilgilere de yeni yorumların getirilmesini sağlamaktadır.